

NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

HỌC VIỆN NGÂN HÀNG

-----oOo-----

PHẠM MẠNH HÙNG

**CẤU TRÚC SỞ HỮU VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC
NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI, 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu đã nêu trong luận án có nguồn gốc rõ ràng và kết quả của luận án là trung thực.

Tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm lời cam đoan trên.

Người cam đoan

NCS. Phạm Mạnh Hùng

LỜI CẢM ƠN

Luận án này là công trình nghiên cứu nghiêm túc của nghiên cứu sinh trong một thời gian dài. Đề hoàn thành luận án không chỉ bằng nỗ lực của bản thân mà bên cạnh đó, nghiên cứu sinh đã nhận được sự đóng góp quý báu từ phía các cá nhân và tổ chức đã đồng hành cùng nghiên cứu sinh suốt thời gian qua.

Trước hết, nghiên cứu sinh xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới hai giáo viên hướng dẫn khoa học là PGS.TS. Lê Văn Luyện và TS. Nguyễn Văn Khách đã trực tiếp hướng dẫn và động viên nghiên cứu sinh trong suốt thời gian nghiên cứu. Bên cạnh đó, nghiên cứu sinh cũng gửi lời tri ân tới các Thầy, Cô của Học viện Ngân hàng, Khoa Sau đại học Học viện Ngân hàng, các Thầy, Cô hội đồng các cấp đã nhiệt tình giúp đỡ trong thời gian học tập và nghiên cứu.

Nghiên cứu sinh cũng xin được gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã tạo điều kiện, động viên giúp nghiên cứu sinh hoàn thành luận án.

Hà Nội, ngày tháng năm

Tác giả luận án

Phạm Mạnh Hùng

MỤC LỤC

DANH MỤC CÁC CHỮ CÁI VIẾT TẮT.....	iv
DANH MỤC BẢNG, HÌNH VẼ VÀ HỘP	v
LỜI MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN CÁC NGHIÊN CỨU VỀ TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU ĐẾN HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI .7	7
1.1. CÁC NGHIÊN CỨU VỀ CẤU TRÚC SỞ HỮU TÁC ĐỘNG TỚI HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA NGÂN HÀNG.....	7
1.1.1. Nghiên cứu tại các quốc gia phát triển	9
1.1.2. Nghiên cứu tại các quốc gia đang phát triển.....	11
1.1.3. Nghiên cứu tại Việt Nam	14
1.2. KHOẢNG TRỐNG NGHIÊN CỨU.....	20
CHƯƠNG 2: CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU TỚI HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	24
2.1. CẤU TRÚC SỞ HỮU VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA DOANH NGHIỆP....	24
2.1.1. Cấu trúc sở hữu trong doanh nghiệp	24
2.1.2. Hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp.....	25
2.1.3. Tác động của cấu trúc sở hữu tới hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp.....	28
2.2. CẤU TRÚC SỞ HỮU VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI.....	33
2.2.1. Cấu trúc sở hữu của các ngân hàng thương mại.....	33
2.2.2. Hiệu quả hoạt động của ngân hàng thương mại.....	36
2.2.3. Tác động của cấu trúc sở hữu tới hiệu quả hoạt động của ngân hàng thương mại.....	40
2.3. CƠ CHẾ TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU TỚI HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI THÔNG QUA QUẢN TRỊ CÔNG TY	52
2.3.1. Quản trị công ty trong ngân hàng thương mại.....	52
2.3.2. Mối liên hệ giữa cấu trúc sở hữu, quản trị công ty và hiệu quả hoạt động của ngân hàng thương mại.....	55
CHƯƠNG 3: THỰC TRẠNG CẤU TRÚC SỞ HỮU VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM	60

3.1. CÁC QUY ĐỊNH PHÁP LÝ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN CẤU TRÚC SỞ HỮU TRONG HỆ THỐNG NGÂN HÀNG TẠI VIỆT NAM.....	60
3.1.1. Quy định chung về vấn đề sở hữu trong ngân hàng thương mại	60
3.1.2. Quy định về sở hữu của ngân hàng thương mại này trong ngân hàng thương mại khác	61
3.1.3. Quy định về sở hữu chéo trong hệ thống ngân hàng thương mại	63
3.1.4. Quy định về việc sở hữu cổ phần của nhà đầu tư nước ngoài	63
3.1.5. Quy định về lựa chọn cổ đông chiến lược đối với ngân hàng thương mại Nhà nước cổ phần hóa	65
3.1.6. Quy định về đại diện chủ sở hữu phần vốn Nhà nước tại ngân hàng thương mại.....	66
3.2. THỰC TRẠNG CẤU TRÚC SỞ HỮU TRONG HỆ THỐNG NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM	68
3.2.1. Khái quát cấu trúc sở hữu trong hệ thống ngân hàng Việt Nam	68
3.2.2. Sở hữu nhà nước trong hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam.....	74
3.2.3. Sở hữu tư nhân trong hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam	76
3.2.4. Sở hữu nước ngoài trong hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam.....	79
3.2.5. Hiện tượng sở hữu chéo trong hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam ...	83
3.3. THỰC TRẠNG TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU TỚI HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM.....	90
3.3.1. Hiệu quả hoạt động của các ngân hàng thương mại nhà nước	90
3.3.2. Hiệu quả hoạt động của các ngân hàng thương mại cổ phần	98
3.3.3. Hiệu quả hoạt động của các ngân hàng thương mại có sở hữu nước ngoài.	107
3.4. CƠ CHẾ TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU ĐẾN HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG QUẢN TRỊ CÔNG TY	114
3.4.1. Ngân hàng thương mại Nhà nước sau khi cổ phần hóa.....	116
3.4.2. Ngân hàng thương mại cổ phần.....	120
3.5. ĐÁNH GIÁ VỀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM TRONG MỐI QUAN HỆ VỚI CẤU TRÚC SỞ HỮU	123
3.5.1. Những điểm tích cực.....	123
3.5.2. Những hạn chế còn tồn tại.....	125

CHƯƠNG 4: MÔ HÌNH KIỂM ĐỊNH TÁC ĐỘNG CỦA CẤU TRÚC SỞ HỮU TỚI HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM.....	132
4.1. CƠ SỞ DỮ LIỆU VÀ PHƯƠNG PHÁP KHẢO SÁT ĐỊNH LƯỢNG.....	132
4.1.1. Quy mô mẫu và nguồn số liệu	132
4.1.2. Các biến số và phương pháp định lượng	133
4.2. KẾT QUẢ CỦA MÔ HÌNH ĐỊNH LƯỢNG	137
4.2.1. Phân tích thống kê mô tả	137
4.2.2. Phân tích tương quan giữa các biến.....	140
4.2.3. Kết quả mô hình hồi quy	142
4.3. NHẬN XÉT VỀ KẾT QUẢ	147
4.3.1. Nhận xét về kết quả hồi quy	147
4.3.2. Giải thích về kết quả hồi quy.....	149
CHƯƠNG 5: CÁC KHUYẾN NGHỊ VỀ CẤU TRÚC SỞ HỮU NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM.....	152
5.1. ĐỊNH HƯỚNG VỀ CẤU TRÚC SỞ HỮU CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM.....	152
5.1.1. Những định hướng lớn về phát triển hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam	152
5.1.2. Định hướng về cấu trúc sở hữu của các ngân hàng thương mại Việt Nam .	155
5.2. KHUYẾN NGHỊ VỀ CẤU TRÚC SỞ HỮU NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM	156
5.2.1. Khuyến nghị về điều chỉnh các tỷ lệ sở hữu của các ngân hàng thương mại Việt Nam	156
5.2.2. Khuyến nghị về kiểm soát và minh bạch hóa sở hữu tại các ngân hàng thương mại Việt Nam	165
5.2.3. Khuyến nghị về nâng cao năng lực quản trị công ty cho các ngân hàng thương mại Việt Nam	173
KẾT LUẬN	185
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	187
PHỤ LỤC	196

DANH MỤC CÁC CHỮ CÁI VIẾT TẮT

Tên viết tắt	Tên đầy đủ bằng tiếng Việt	Tên đầy đủ bằng tiếng Anh
BIS	Ngân hàng thanh toán quốc tế	Bank of International Settlement
CAR	Hệ số an toàn vốn tối thiểu	Capital Adequacy Ratio
COI	Chi phí trên thu nhập	Cost on Income
CPH	Cổ phần hóa	
CSTT	Chính sách tiền tệ	
DNNN	Doanh nghiệp nhà nước	
ECB	Ngân hàng trung ương châu Âu	European Central Bank
FED	Cục dự trữ liên bang Mỹ	Federal Reserve System
HĐQT	Hội đồng quản trị	
IFC	Tổ chức tài chính Quốc tế	International Finance Corporation
IMF	Quỹ tiền tệ quốc tế	International Monetary Fund
IPO	Phát hành cổ phiếu lần đầu ra công chúng	Initial Public Offering
M&A	Mua bán, sáp nhập ngân hàng	Mergers and Acquisitions
NHLD	Ngân hàng liên doanh	
NHNN	Ngân hàng nhà nước	
NHNNg	Ngân hàng nước ngoài	
NHTM	Ngân hàng thương mại	
NHTMCP	Ngân hàng thương mại cổ phần	
NHTMNN	Ngân hàng thương mại nhà nước	
NHTW	Ngân hàng trung ương	
NIM	Tỷ lệ thu nhập lãi cận biên	Net Interest Margin
NPL	Tỷ lệ nợ xấu	Non Performing Loan
OECD	Tổ chức hợp tác và phát triển kinh tế	Organization for Economic Cooperation and Development
R&D	Nghiên cứu và phát triển	Research and Development
ROA	Lợi nhuận trên tổng tài sản	Return on Assets
ROE	Lợi nhuận trên vốn chủ sở hữu	Return on Equity
TCTD	Tổ chức tín dụng	
TNHH	Trách nhiệm hữu hạn	
TTCK	Thị trường chứng khoán	
USD	Đô la Mỹ	USA dollar
VJEPA	Hiệp định đối tác kinh tế Việt Nam-Nhật Bản	
VND	Việt Nam đồng	
WB	Ngân hàng thế giới	World bank
WTO	Tổ chức thương mại thế giới	World Trade Organization

DANH MỤC BẢNG VÀ HÌNH VẼ

1. Danh mục bảng

Bảng 2.1: Một số vụ quốc hữu hóa ngân hàng giai đoạn 2007-2009.....	41
Bảng 3.1: Thay đổi về tỷ lệ sở hữu cổ phần của nhà đầu tư nước ngoài so với vốn điều lệ tại một NHTM Việt Nam.....	64
Bảng 3.2: Yêu cầu tăng vốn tối thiểu đối với một số loại hình TCTD	69
Bảng 3.3: Vốn điều lệ của các ngân hàng thương mại Việt Nam	70
Bảng 3.4: Cấu trúc hệ thống ngân hàng Việt Nam tính đến 30/12/2016	73
Bảng 3.5: Sở hữu Nhà nước tại các NHTMNN	75
Bảng 3.6: Danh sách các NHTMCP tại Việt Nam	77
Bảng 3.7: Sở hữu của nhà đầu tư nước ngoài tại một số ngân hàng Việt Nam	80
Bảng 3.8: Ngân hàng 100% vốn nước ngoài tại Việt Nam	82
Bảng 3.9: Quan hệ sở hữu chéo tại các ngân hàng liên doanh	84
Bảng 3.10: Hệ số ROA và ROE của các NHTMNN	95
Bảng 3.11: Hệ số CAR của các NHTMNN	95
Bảng 3.12: Thay đổi tỷ lệ sở hữu Nhà nước và các chỉ tiêu tài chính của NHTMNN ..	97
Bảng 3.13: Tổng tài sản của một số NHTMCP	98
Bảng 3.14: Tốc độ tăng trưởng vốn chủ sở hữu của các NHTMCP	100
Bảng 3.15: Lợi nhuận của các NHTMCP.....	102
Bảng 3.16: Chỉ số ROA, ROE của các NHTMCP	102
Bảng 3.17: Hệ số CAR của một số NHTMCP	103
Bảng 3.18: Hệ số đòn bẩy tài chính của các NHTMCP	104
Bảng 3.19: Tỷ lệ nợ xấu của một số NHTMCP	104
Bảng 3.20: Một số chỉ tiêu tài chính của NHTMNN và NHTMCP	105
Bảng 3.21: Giá trị trung bình và độ lệch chuẩn của một số chỉ tiêu tài chính theo	107
Bảng 3.22: Sở hữu của các nhà đầu tư nước ngoài tại một số ngân hàng Việt Nam ..	108
Bảng 3.23: Tăng trưởng dư nợ của một số NHTM có sở hữu nước ngoài	110
Bảng 3.24: Một số chỉ tiêu hiệu quả của các NHTM có sở hữu nước ngoài	111
Bảng 3.25: Hệ số CAR và nợ xấu của NHTM có sở hữu nước ngoài	113
Bảng 3.26: Kết quả điểm quản trị công ty của NHTMNN và NHTMCP	114
Bảng 3.27: Ví dụ về người đại diện phần vốn Nhà nước do NHNN chỉ định	127
Bảng 4.1: Kỳ vọng kết quả mô hình nghiên cứu và những nghiên cứu trước đó	136

Bảng 4.2: Thống kê mô tả các biến hồi quy trong mô hình nghiên cứu	137
Bảng 4.3: Giá trị CGI trung bình của từng ngân hàng theo biến khảo sát	138
Bảng 4.4: Phân tích CGI theo các nhóm ngân hàng thương mại	139
Bảng 4.5: Ma trận tương quan giữa các biến trong mô hình.....	141
Bảng 4.6: Kết quả hồi quy với biến phụ thuộc ROAA	142
Bảng 4.7: Kết quả hồi quy với biến phụ thuộc ROAE.....	144
Bảng 4.8: Kết quả hồi quy với biến phụ thuộc NPL	145
Bảng 4.9: Kết quả hồi quy theo phương pháp GMM.....	146
Bảng 5.1: Lộ trình tái cơ cấu lại hệ thống TCTD Việt Nam.....	152
Bảng 5.2: Phân loại các nhóm ngân hàng theo sở hữu của Nhà nước	157
Bảng 5.3: Lộ trình giảm tỷ lệ sở hữu Nhà nước	157
Bảng 5.4: So sánh các mặt tích cực và tiêu cực của các kịch bản nói room.....	164
Bảng 5.5: Các giá trị quan trọng của cơ cấu quản trị doanh nghiệp hiệu quả.....	177

2. Danh mục hình

Hình 2.1: Cơ chế tác động của cấu trúc sở hữu đến hiệu quả hoạt động ngân hàng.....	56
Hình 2.2: Mô hình tam giác về quản trị công ty trong NHTM	57
Hình 3.1: Sở hữu chéo giữa Vietinbank và IVB	86
Hình 3.2: Sở hữu chéo của ngân hàng An Bình và các công ty liên quan	87
Hình 3.3: Sở hữu chéo của giữa các NHTMCP	88
Hình 3.4: Sở hữu chéo của giữa các NHTMCP và doanh nghiệp.....	89
Hình 3.5: Sở hữu chéo của giữa các NHTMCP và doanh nghiệp.....	90
Hình 3.6: Tăng trưởng Tổng tài sản của các NHTMNN giai đoạn 2011 – 2016.....	92
Hình 3.7: Tăng trưởng Vốn chủ sở hữu của các NHTMNN giai đoạn 2011 – 2016	92
Hình 3.8: Thị phần tín dụng của các khối ngân hàng.....	93
Hình 3.9: Thị phần huy động vốn của các khối ngân hàng	93
Hình 3.10: Tình hình thanh khoản của các NHTMNN	94
Hình 3.11: Tăng trưởng lợi nhuận các NHTMNN	94
Hình 3.12: Đòn bẩy tài chính các NHTMNN	96
Hình 3.13: Tỷ lệ nợ xấu của các NHTMNN	96
Hình 3.14: Tình hình thanh khoản của các NHTMCP.....	101
Hình 3.15: Sự thay đổi vốn chủ sở hữu của Vietinbank và Vietcombank	110